

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

(Bn.) Pedagog.
sv.
Allm.

LAURIN C.G.

KONSTEN OCH
SKOLAN ..

1899

(Bn.) Pedagog.
Sv.
Allm

KONSTEN OCH SKOLAN

OCH

KONSTEN I HEMMET

AF

CARL G. LAURIN

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM

STOCKHOLM

STOCKHOLM

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.
1899

Konsten och skolan.

Vår tid plägar ofta prisas för sina märkliga framsteg, särskildt inom uppfostrans område, men man glömer gärna, att viktiga sidor i människans utveckling försummas och att en motsvarande förkrympning och försämring hos den uppväxande generationen blir en nödvändig följd däraf. Inom ett område — kroppens utveckling — har man lyckligtvis redan genom idrott och gymnastik sökt motarbeta den förfuling och försämring hos individen, som uppstår genom brist på stark kroppsrörelse, om man också ej tillnärmelsevis nog beaktar, i hvilken ofantlig grad tidens andliga nedslagenhet helt enkelt beror på en svag och outvecklad kropp. Faran af kroppens försvagande börjar dock bli så i ögonen fallande, att äfven den mest motsträfvige inser, att en djuågående förändring af uppfostringsmetoden, med energiskt arbete på kroppens utveckling till styrka, sundhet och därmed följande skönhet, är oundgänglig för ungdomen, både gossar och flickor och af alla samhällslager. Men det finnes ett annat område inom uppfostran, lika viktigt och ännu mera försumadt. Det är åskådningsundervisningen. Visserligen har man i de lägsta klasserna något, som syftar åt att lära barnen använda sina *ögon* och lära sig att *se*, men att konsekvent genom hela skolan låta föremålen själfva eller bilder af dem påverka ungdomen, däraf finnes nästan intet, och det är med full rätt den danske prof. Troels Lund i den sist utkomna delen af sitt jättearbete »Danmarks og Norges Historie i Slutningen af det

16de Aarhundrede» påpekat, att man i vårt århundrade, som vant sig att inhämta allt genom trycksvärtan, nära på förlorat förmågan att lära sig genom åskådning. Funnes ej botaniska exkursioner, skulle en 7: 2-are snart ej kunna skilja mellan en gullvifva och en maskros. I Stockholm går det många i elementarskolans högsta klasser, som äro osäkra på hvilken som är Maria och hvilken som är Katarina kyrka. Skolgossens hjärna är fylld med färg- och märglösa bilder, som regel *kan* han ej begagna sina ögon och skaffa sig ett på verkligheten hvilande underlag för sina kunskaper, hvilka utan detta bli allt dimmigare och upplösa sig i tomma formler.

Särskildt, då det gäller konsten, som väl mer än något kan göra lifvet rikare och gladare och därför har en personlig betydelse för *alla* människor, har skolan ej ansett sig böra göra ens något försök att öppna ögonen. Den betraktas snarare med en illa dold ovilja. Jag vet ganska väl, att »konsten» i allra största allmänhet behandlas »med utmärkt högaktning», som en ganska aflägsen och obekant person, men går man saken närmare in på lifvet, märker man snart, att det är med en märkvärdig skygghet allt, hvad som rör konst och skönhet, behandlas i våra läroböcker. Nämnas t. ex. Michel Angelo, så dras det försorg om att han sättes med petitstil i ett stycke, som nästan regelbundet hoppas öfver. Konsten, ja, den betraktas nästan som en underafdelning af sedefördärfvet och får sig med detta ett par njugga rader på »allmän odling» i våra historiska böcker.

Renässansen affärdas med en hastighet, som borde kunna komma en mera vaken yngling att tro den omfatta den pinsammaste, ointressantaste och för mänsklighetens utveckling likgiltigaste period under tiden mellan pyramidernas grundläggande och kongressen i Wien, där, som bekant, mänskligheten gjort på stället hvila från skolsynpunkt. Naturligtvis är denna konstfientlighet mera instinktiv och ett uttryck för tidens

utilitära sträfvanden; de mera djupgående pedagogerna beklaga redan en undervisning, som sätter känsla, fantasi och skönhetsinne på svältkur.

I utlandet har man också flerstädes beaktat dessa missförhållanden. Hvad kan då skolan göra för skönhetsinnets uppöfvande? Det är icke så litet. Ett par saker, som utan större svårigheter *genast* kunna realiseras, må här framhållas.

För det första borde alla barn i skolåldern få grundligt ute och innan bese stadens eller traktens betydelsefullare monumentala byggnader, detta naturligtvis under lärarens ledning och med påpekande af de arkitektoniska formerna, ty hvarför bör det vara onödig barlast i en elementarskolgosses kunskapsförråd att veta t. ex. hvad en pilaster eller ett kapital är? Nog har man väl i allmänhet minst lika mycken »praktisk» nytta af att veta det som att ha reda på att Galeopsis af familjen Verticillatæ har två knölar i pipöppningen mellan underläppens flikar. Och skulle ej utbytet af historieundervisningen bli större, om ungdomen, af hvilken många med fullständig elementarskolbildning försedda stockholmare knappast veta, hvilket hus som är Riddarhuset, skulle, då den läste om adelns sammanträden, se för sin inre blick, hur de perukbärande rådsherrarne diskuterande stego uppför trappstegen under inskriften »Arte et marte». Hade våra stockholmsbarn fått ett kraftigt skönhetsintryck af detta präktiga palats från vår storhetstid, som speglar sina storvulna former i den sakta förbiflytande kanalen, skulle ej denna ungdom gjort en vinst för sin historiska bildning? Och slottets »ädra fyrkant», de gamla sextonhundredtalsportalerna på Västerlånggatan, hvilka skönhetsvärden finnas ej här, hvilka blott behöfva antydvas och påpekas af läraren för att bli till lycklig realitet i ungdomens sinnen. Idéen med dylika instruktiva promenader har ofta framställts och är ej en gång i Sverige någon nyhet.

Den har här haft varma förespråkare, men ännu tyckes den ej ha trängt in i medvetandet som *absolut nödvändig* för den mest elementära bildning. Flera småstäder ha ju en domkyrka, Visby har sina ruiner och sin stadsmur, och ej behöfver väl ungdomen i Stockholm hindras ifrån de bildningstillfällen, som af en förständig lärare kan dragas genom påvisandet af stadens och dess byggnaders skönhet, därför att t. ex. Eksjö och Hudiksvall äro sämre lottade. Åtminstone inom våra gosskolor göres intet inom detta högviktiga uppfostringsområde. Ej ens af vårt museum draga skolorna den ringaste nytta. På flera ställen i Tyskland och England låter man skolorna under lärares ledning och mycket ofta få besöka museerna, och dylika museibesök räknas som lektionstimmor med fullaste rätt. När man vet, hur viktigt det är att från den tidigaste barndomen få *ofta* förekommande skönhetsintryck, så förstår man, hur hela smaknivån i vårt land skulle höjas, om Stockholms och Göteborgs alla skolbarn finge göra ett femtiotal obligatoriska, planmässiga museibesök under intresserade och energiska lärares ledning. D:r Alfred Lichtwark, föreståndare för museet i Hamburg, har i sitt arbete »*Übungen in der Betrachtung von Kunstwerken*» påvisat och med exempel belyst, hur mycket en klok lärare kan öppna blicken för en tafas värde t. o. m. för barn på 12 å 13 år. Men, som också Lichtwark mycket riktigt framhåller, det är ej meningen att locka fram ett snusförnuftigt kritiserande, allt sådant bör undvikas som pesten, det är tvånget att nödgas använda ögonen, att sätta sig in i konstnärens mening, att söka förbinda tafian med hvad man vet förut om naturen och människorna och ej minst väckandet af beundran och entusiasm, som bör vara kärnpunkten. Ungdomen bör förstå, att man står i ett *tacksamhetsförhållande* till konstnären. — En anmärkning, som med fog kan göras i afseende på dessa museibesök under lärares ledning, är den, att lärarne själfva i regeln äro alldeles

främmande för konsten. Okunnigheten och likgiltigheten i allt, som rör konst, är i Sverige större än i något annat land, kanske med undantag af Ryssland, och man kan anses för fullkomligt bildad utan att känna ens namnet på en svensk konstnär, utom Sergel, som på ett outrannsaktligt sätt kommit in till och med i läroböckerna. En ändring till det bättre märkes i alla fall på senaste tiden.

Inom historielärarnes krets kan man naturligtvis i främsta rummet vänta sig att finna det humanistiska intresse, som är erforderligt, och de ganska inbringande biprodukter, som skulle fås af de obligatoriska museibesöken, skulle i hufvudsak komma historien till godo. Historieläraren bör väl under förklarandet af de olika tidehvarfvens kulturphysiologi ha tillfälle att tala om konsten. Det faller af sig själf, att både folk- och elementarskolan skulle använda museet till åskådningsmateriel. Detta, att ha föremålet själf för ögonen, utgör ett så viktigt moment, att det ej nog kan framhållas. »På denna duk hvilade Rembrandts hand, här skref han sitt namn.» En fläkt af 1600-talet och detta sedt genom den store mannens öga och fasthållet af hans mästarhand träffar här ungdomen, som visserligen blott till en del kan fatta det stora men känna en instinktlik vördnad och i alla händelser erfara betydligt mer än af att se *namnet* Rembrandt med petitstil på »allmän odling». Saken tål att tänka på, om också man ej får tänka för länge. Den förefaller kanske mången läsare litet för enkel. Kanske en tioårs-kommitté skulle kunna fundera på alla nackdelar, vådor, olägenheter med mera sådant, under första delen af 1900-talet, så slipper man alltid besväret att försöka? Tänk, skulle det ej vara onödigt att ett par gånger i terminen visa ungdomen våra konstverk, gjorda för oss, exponerade för oss och uttryckande, hvad vi svenskar känt djupast och skönast? Skulle man ej kunna varna för mångläseri, höja ett manande pekfinger

mot estetiskt snobberi? Nej, det tror jag knappast. Det skulle klinga för utnött och påminna för mycket om den obotfärdiges förhinder. Skulle den historielektion om Gustaf III:s tid vara förlorad, där pojkarne få se personligheterna själfva tolkade af Roslin, Lafrensen och Pilo, ja, då måste man gratulera den lärare, som i lefvande framställning öfverträffar de tre ofvannämnda. Exemplen kunna mångfaldigas. Och slutligen bör vår egen tids rika och blomstrande konst ej vara värd ett ögonkast? Skulle man ej redan i skolan kunna göra något för att förminska den kränkande missaktning, med hvilken i vissa kretsar svensk konst betraktas och som beror • på den löjligaste okunnighet, ty utan uppfostran intet konstförstånd. Den mångomskrifna humanistiska bildning, öfver hvars försvinnande så mycket lärdt folk nu klagat, skulle få ett afsevärdt tillskott, om man förde ungdomen ansikte mot ansikte med verklig konst. Om man mellan hvarje fälttåg mot sabinare, volsker och den gamla präktiga etruskiska staden Veji, mellan hvarje spannmålsföra till Cæsar finge se våra klassiska statyer och vaser, skulle Livius och Cæsar bli till betydelse för vår bildning, och hvarken *quoniam* eller *quippe qui* skulle ändå behöfva lida på saken. Och för sådana, som räkna allt i pengar, måne ej den höjning af smaknivån — jag talar nu till sådana, som veta, att smak är något ännu så länge ytterligt sällsynt i vårt land —, som skulle följa af en tio, tolf års energiskt odlande af skolbarnens skönhetsinne, komme att märkas på vår industri och dess afättning? Detta senare är en synpunkt, som i Tyskland med kraft framhållits af auktoriteter både inom det merkantila och det pedagogiska området, särskildt i Sachsen. Intresserade kunna i en bok, skriven af en sachsisk folkskollärare, »Die Volksschule im Dienste der künstlerischen Erziehung des deutschen Volkes von Georg Hirt», få närmare upplysningar om det intelligenta Tysklands planer på att förbättra sitt folks konstnärliga kvalitet,

och att dessa planer ej komma att ge anledningar endast till diskuterande och artikelskrifvande i pedagogiska tidskrifter, det kan man vara säker på, då det gäller — Tyskland. Det blir ej få millioner mark landet skall vinna, för att nu ej alls tala om det i djupaste mening nobiliserande, som konstintressen medföra för hela samhällslager, ja, för hela folk.

Till sist ett ord om ett skönhetssträfvande, som under ett par år med framgång bedrifvits här i Sverige. En förening, med säte i Stockholm och kallad Föreningen för skolornas prydnade med konstverk, arbetar på att få konsten in i skolorna. Skolrummen prydas på föreningens bekostnad med förstklassiga reproduktioner af de bästa konstverk. Föreningens främsta mål är dock att anskaffa större monumentala konstverk åt våra skolor. Äfven här utgår föreningen från den principen, att endast det bästa är godt nog. Säkert är, att en större målning, direkt gjord för en skola, bör kunna lära barnen ett och annat. Först få de se, att det finnes personer, som anse skönhetens sak så viktig, att de t. o. m. vilja betala för den. Så lära de sig, att det vackra ej endast bör finnas på museer utan skänka sin förfinande och ideala prägel åt ett ställe, där man arbetar. De böra få en känsla af att ett med verklig konst prydt rum ökar välbefinnandet.

Den freskomålning, åt hvilken Carl Larsson nu ägnar sitt intresse och sitt arbete och som af föreningen skall skänkas till Norra latinläroverket i Stockholm, kommer äfven genom sitt ämne helt säkert att intressera dem, som i denna skola få sin undervisning. På ett åtta meter bredt väggfält, i hvilket en dörr delvis intränger, och vettande åt en ljusgård ser man läroverkets ungdom samlad till korum på Ladugårdsgärdet. Mot bakgrunden af Stockholm och Djurgårdsbrunnsviken afteckna sig lärare och gossar; nyfikna småbarn och intresserade föräldrar åskåda ungdomsskaran, och öfver dörren strålar, som taflans medelpunkt, en ung flicka. Öfver det friska an-

siktet ligger en skugga af tänkande allvar, som ger bilden ett nordiskt drag. En tafla som denna är en historiemålning i egentlig mening, med vår tids dräkter, vår tids uppfattning, direkt samhörig med skolan, hvars lärare och lärjungar den afbildar. Den får ett personligt värde för den närvarande generationen i skolan, och i framtiden kommer den att ge en trogen bild af 1890-talets ungdom.

Hvad Föreningen för skolornas prydande med konstverk beträffar, ha framstående skolmän visat företaget sitt intresse, och får lärarekåren ögonen öppnade för det väckande inflytande ett dagligen skådadt konstverk medför, då dess innehåll och skönhet upprepade gånger påvisas, kan denna förenings verksamhet bli en utgångspunkt för tidens nyaste sträfvan: att föra konsten till ungdomen och ungdomen till konsten. Hufvudsaken blir, att tillräckligt många lärare inse vikten af att något *göres*, att man från resonering öfvergår till handling. Här hafva endast några punkter framhållits, som kunna utan vidare anstalter *genast* företagas.

1. Besök i stadens eller traktens monumentala byggnader och framhållande af de arkitektoniska detaljerna med påvisande af deras skönhet.

2. Obligatoriska museibesök (i Stockholm och Göteborg), där under lärares ledning, minst en gång i månaden, de viktigaste konstverken betraktas med anslutning till historieundervisningen och ur skönhetssynpunkt.

3. I de skolor, dit Föreningen för skolornas prydande med konstverk skänkt konstverk eller reproduktioner af dylika, bör läraren — helst historieläraren — då tillfälle gifves, meddela något om bilden och konstnären samt den tid, i hvilken han lefde. Om också intet annat vunnas därmed, än att vårt folks *respekt* för konsten stärktes, vore arbetet ej förgäfvat. Troligast är dock, att ett intresse hos mången skulle väckas, som kunde bli till rikedom och glädje för hela lifvet. Har vårt folk råd att förlora ett så ädelt glädjeämne?

Konsten i hemmet.

Det säkraste sättet att bedöma ett folks eller en tids intresse för skönheten är att göra en granskning af hemmen i samhällets olika lager. I böcker, tidskrifter och tidningar kan man nog finna idéer, förslag och beskrifningar på huru man borde ha det, museerna visa en och annan praktpjes, som tillverkas, och bodfönstren upplysa om det, som utan särskildt besvär kan fås för penningar; någon helhetsbild af skönhetsbehovets styrka i vår tid får man dock ej, förrän man gjort en jämförande undersökning af en hel mängd hem.

Gifvetvis har man rätt att förvisa allt slags ordande om att »man tycker om vackra saker» till det lösa pratets område, om ej denna förtjusning yttrar sig i en följd af *handlingar*, som syfta till förskönandet af det eller de rum man bebor. Att vårt samhälle med sina arbetarkaserner, sina möblerade rum, sina banala våningar, ofta ombytta en gång om året, skall vara särdeles ogynnsamt för bostadens personliga och smakfulla utstyrsel är klart och visar redan det, att det ej finns något behof efter *hem* i verklig mening hos i stad boende svenskar i vår tid. Det skulle bli för långt att tala om, hvad som kunde göras af ett verkligt hem; denna korta uppsats vill endast framhålla några synpunkter till förskönandet af hvad som ligger oss alla närmast och framhålla hvad som *genast* kan göras af våra hyrda rum. De handlingar till förskönandet af vårt hem, hvarom nyss talades, äro af tvåfaldig natur.

För det första sådana, som åsyfta bortskaffandet och skylandet af fula saker, för det andra anskaffandet af nya, vackra saker. Det första är billigast men lyckligtvis också viktigast.

Hvad bör man då kalla fult? Tag reda på en person, för hvilken ni tror att skönheten är ett verkligt behof, och fråga, hvad han tycker, så får ni alltid någon ledning, om hvad ni kommer att tycka själf, ty i konst liksom i religion, politik och vetenskap är det alltid »de öfvertygade», de intresserade, som bestämma hvad de likgiltiga och ljumt intresserade skola tycka. Mången säger, att om smaken kan man ej disputera, och dock finnes det få saker, som framkalla så häftiga meningsutbyten som just smakfrågor. Kanske beror detta på att den mindre utvecklade känner sin underlägsenhet? Men som han af den allmänt utbredda missuppfattningen, att i smakfrågor hvar och en är fullt kunnig och kompetent utan studier, anlag och uppfostran, hindras från att erkänna sin okunnighet och oförmåga att döma i ämnet, blir han rasande för att maskera sitt nederlag. I hvilket fall som helst bör hvar och en söka skaffa sig en mening, bör försöka att »tycka» något.

Tycker ni nu, att den å kornblå glasskifva hvilande lilla hvita porslinshunden, som pryder er byrå eller står på skrifbordet och skäller så troget (och konstförståndigt) på det öfver honom sittande oljetrycket, är vacker, bör han naturligtvis stå kvar, men det är också möjligt, att ni finner den vidrig och löjlig, att ni ej fått den af er fästmö utan vunnit den på en tombola »för uppmuntran af vår fosterländska industri», och då ser jag intet skäl, hvarför den ej skulle hamna på garderobens mörkaste hylla en minut efter sedan ni förargat er åt den. De flesta rum äro fula, därför att invånarne bokstafigen ej komma sig för att flytta bort de fula sakerna. Kan man tänka sig en mera lågande en-

tusiasm för skönheten?! Sådant folk kan ha sina bokhyllor dignande af konsthistoriska verk, de kunna vara uppmärksamma åhörare af föreläsningar i konst, men att allt detta, som skrives och talas om skönhet, skulle kunna gälla dem själfva, det har aldrig gått upp för dem. — Alltså först bortrensning af det fula i rummet, en grundlig rengöring från skönhetssynpunkt. Flytta bort oljetrycken och de saker ni själf finner fula, bort alla tarfliga krukor och pytsar, alla porslinskattor, som äntra upp på ett litet snöre fäst vid en blomkruka; särskildt böra broderade kuddar, lampmattor, antimaskasser, papier-mâchéramar och penntorkare underkastas en skoningslös granskning. Men gif för all del ej bort dem! Hvad rätt har ni att undergräfvä andras smak? Sedan rummet genomgått en dylik rensning, är det redan tio gånger mindre fult, och det har ej kostat er ett öre. De bortflyttade sakerna nedläggas i en större trälår, som noga igenspikas och bevaras, till dess innehållet om ett å två hundra år får ett kulturhistoriskt värde.

Hvad den positiva sidan af saken angår, torde följande förtjäna att begrundas af alla, som ej ha råd att låta väggar och tak utsmyckas af en verklig konstnär och att låta en framstående arkitekt planera våningens fasta inredning. Får ni själf välja tapeter, så välj enfärgade (möjligen, om ni känner er tvärsäker på er smak, någon engelsk) eller låt oljemåla väggarna i en färg. Låt taket vara helhvitt. Fråga vid större inköp alltid till råds någon konstnärligt bildad, äfven om ni tror — och det gör ni naturligtvis —, att ni begriper allt bättre själf.

Köp först efter moget öfvervägande och undvik allt imiteradt. En lavoar med »marmorskifva» af furu, en pappersram, som låtsas vara läder, se alltid tarfliga och simpla ut, och en besökande, som ej känner er, kan lätt dra den oriktiga slutsatsen, att ni ej kan skilja simpla saker från gedigna, vare sig nu dessa äro enkla

eller dyrbara. Det ligger i sakens natur, att ett vackert, väl hållet rum, utan smaklösa föremål, ger en sorts socialt anseende åt innehafvaren; skönheten nobiliserar — höjer socialt — liksom kunskapen. Man kan ej så lätt se den öfver axeln, hvars rum bär vittne om en förfinad kultur.

Fabriksarbetet förvånade först alla med sina alsters låga pris. Billigheten blef den enda lösen, och man underskattade de solidare, starkare och bättre saker, som gjordes för hand, hvilka dessutom fingo ett *personligt* behag, som det maskingjorda alltid saknar. De handgjorda sakerna voro dyrare. Ja, en bättre sak är dyrare än en sämre. Former, som förut framvuxit under konstsnickarens eller guldsmedens förfarna händer, ersattes af på måfå tillkomna, utförda i hast och på slarf af ett material, som tillverkaren själf föraktade. Både handarbetet och fabriksarbetet äro nödvändiga, och det senare möjliggör ju, att tusental kunna få nästan detsamma som *en* förr fick, men på skönhetsfordran får man ej slå af något, och förrän första klassens konstnärer ansvara för *hela* tillverkningens konstnärliga sida, blir fabrikatet dåligt i detta viktiga afseende. Vi behöfva stolkontroll, porslinskontroll och lampkontroll likaväl som köttkontroll och mjölkkontroll. De fabriksgjorda sakerna äro oftast öfverlastade med billiga »prydnader». Nog vet hvar och en, att en trasgrant utstyrd person, med falska ädelstenar och granna godtköpssidenband i hatten, blir tagen för en fin dam endast af ytterligt naiva människor, men om en lampa dignar under uselt utförda ornament och krönes af en om en karusell påminnande smaklös skärm, finnes det tusenden, som tro denna lampa vara finare än en dylik hvilande på en smakfull, enkel metallkula, som kostar på öret lika mycket. Hemligheten med att många med fullt fog anse engelska varor så utmärkta är den, att ett godt material får i de engelska varorna verka *utan* eller med

ytterst måttfullt anbragta prydnader, *slätt* porslin och *släta* glas, så att godset får verka, *släta* lädersaker, så att den fina ytan framhålles. Stolar och bord böra vara så enkla, starka och välgjorda som möjligt. Billiga möbler med träskulptur och mässingsbeslag äro oftast af en stötande simpelhet. Förmöget folk kan och bör beställa ritning af konstnär och utförande af konstsnickare; har man ej råd till detta, köper man så enkla och bastanta möbler som möjligt, men se till, att de äro *väl gjorda*, borden med väl betsad eller polerad yta. Bordduk åter är, om bordet ej är fult, ganska onödig. Det är, kan man säga en verklig olycka med alla dessa broderade saker, dessa sydda tyglappar, ofta efter förstörda goda mönster, hela denna syndaflod af småkuddar, lampmattor etc., som skräpa ner våra rum med sin falska pretention på konstnärlighet, för att nu ej tala om dessa får och hundar sydda med ullgarn på stramalj, hvilka ännu ha sina trogna anhängare i landsorten och som nog i sin mån bidraga till att folk mer och mer lämna jordbruket och flyttar till de större städerna, där man dock ingalunda går säker för eländet. Fly som pesten dylika broderier, skänk en beklagande tår åt det förspillda, ärliga arbetet, men göm föremålen på en plats, där hvarken sol eller måne skina. Dock, en tröst finnes det med dessa sorgliga broderier, de äro ofta slarfvigt och lättvindigt ihopkomna, och det hvilat en särskild förbannelse öfver lättvindigt utförda prydnadssaker, man blir nämligen genast trött på dem. I intet fall är det ärliga, tidsödande arbetet nödvändigare än då det gäller broderier. Har en dam beslutat sig för att ta på sig ansvaret att sätta ett broderi till världen, bör hon fråga sin allra konstförståndigaste vän eller väninna, gå eller skriva till det bästa stället i Stockholm för att få ett utsökt och arbetsamt mönster. Eljest är det slöseri med tid och pengar att brodera. Fålla näsdukar, om ni prompt vill sy, men brodera ej,

om ni ej vill göra något extra arbetsamt och vackert. I nio fall af tio är en bordduk af kläde med ett guld-band till bård oändligt mycket vackrare än en broderad, och en enfärgad sidenkudde många gånger vackrare än en broderad, om ej denna är frukten af en sällsynt smak och ihärdighet och af det bästa material. Här vill jag inskjuta ett litet allvarsord. Undvik att »bränna i trä» och gör ett löfte att aldrig skänka bort en sådan sak, och låt den under inga förhållanden stå framme. Ack, om man finge blyertspennor eller plumpapper i stället för de små otäcka »brända» dosorna!

Skall en vacker sak inköpas, bör man i främsta rummet skaffa något, som kan användas, t. ex. en särskildt vacker lampa eller ett par konstnärliga eller åtminstone utmärkt väl arbetade, enkla men dyra stakar eller, om ni befinner er i enklare omständigheter, någon riktigt trefflig kopparkaffepanna eller dylikt. Så vida ni har god råd, bör lampan vara af en konstnär, Kähler, Wallander, Chr. Eriksson, och då kan den endast fås i konsthandel eller af konstnärerna själfva. Detta är att rekommendera åt alla, som vilja offra 20 buteljer champagne för att stilla sin skönhetstörst. Vill man använda en mindre summa, äro Skultuna lampor utmärkt vackra. Kupan bör i alla händelser ej vara kornblå, öfversällad med rosor, utan snarare hvit. Hvad vaser beträffar, är den största försiktighet af nöden, ty på detta område finnas visserligen goda saker i mängd men också motsatsen i ännu större mängd. På inköpet af vaser och prydnadssaker i allmänhet kan tillämpas det rådet, som den fick, som var oviss, om han skulle förlofva sig: Kan du låta bli, så låt bli, hvarom icke så . . . . Om ni ej kan bli riktigt lycklig utan den där vassen ni förälskat er i, så köp den med friskt mod, äfven om den vore litet dyr, och det är jag rädd att den är. Det är visserligen sant, att man kan ha det vackert omkring sig med billiga saker, att man kan få härliga japanska

färgtryck för 50 öre och riktiga konstverk till japanska korgar till samma pris (jag talar nu ej om det eländiga mer eller mindre förfälskade porslin, som säljes i 50-öresbasarerna), men vackra, europeiska prydnadssaker äro i regeln dyra, och fula har man ju så litet nöje af. Addera ihop hvad er ofvan beskrifna porslinshund, den klättrande porslinskatten och den af skärt och ärtgrönt ullgarn förfärdigade rosen på lampglaset etc. etc., kostat er, och sätt er sedan ner och sörj öfver att ni ej köpt något vackert i stället. Också det enklaste men ädelt formade glas kan göra god effekt, om man ej har målat några blommor på det. Nej, nöj er med att ha blommor i glaset, ej olika sorter sammansprafsade och nedstuckna på måfå, endast ett par och af samma slag, löst bundna, så att man ser växtens naturliga gratie.

Hvad skall man ha på väggarna? Jo, för det första en vacker färg. Kan man sedan få dörr- och fönsterposter strukna i en frisk, röd, grön eller glänsande svart eller hvit färg, är det så mycket bättre. Undvik blott den färg ni nu har. Jag gissar, att den är chokladbrun, men som choklad uppblandad med för mycket mjölk. Hvad konstverken på väggarna beträffar, torde man kunna fastslå, att ingen tid varit mera njugg mot konsten än vår. Äfven *mycket* rika människor här i Sverige dra sig för att köpa en tafla, och ej ens våra bästa konstnärarnamn äro kända bland våra »bildade», ännu mindre bland folket. — Sverige genomgår nu efter allt att döma en blomstringstid inom måleriet, och lyckligt vore, om representanterna för våra stora förmögenheter, som tillväxa årligen i antal och storlek, ansåge tiden vara kommen att höja sig till samtidens konst och sedan köpte för sina hem. Med en del kraftiga och uppriktiga försök skulle de nog kunna förstå och njuta ganska mycket, och deras barn skulle kanske kunna bli hvad man på kontinenten och i Danmark menar med konstbildade. Häng aldrig upp en tafla, som ni ej tycker riktigt bra om.

De, som ej ha råd att köpa taflor, kunna i etsningar och fotogravyrer få lämpliga väggprydnader. Stora fotogravyrer af allra yppersta slag kunna inramade fås för 20 kronor. Innan man köper, bör man noga välja och taga reda på konstnärens namn. Hvarför? frågar kanske någon. Blir ej taflan lika bra, om jag ej vet målarens namn? Jo, det är sant, men det plägar öppna ögonen för en taflas förtjänster, om man känner något om konstnären och hans tid. Hvar tid har sin favoritkonstnär, och min smak behöfver ej sammanfalla med tidsandans, ehuru det alltid bör vara af intresse att höra hvad fackmännen säga, ej minst i konst. Svensk konst borde ligga närmast för svenska sinnen, men trots allt vårt flitiga ordande om »våra stora minnen» tyckas vi vara grundligt likgiltiga åtminstone för de konstnärliga, ty ännu ha vi ej ens *vår* konstns största mästerverk i fullgoda reproduktioner (d. v. s. i fotogravyr). Af äldre utländska målare äro Rembrandt, Velasquez och 1400-talets italienare, Botticelli m. fl., nu särskildt uppburna af kännare. Vår tid med sitt uppöfvade historiska sinne kan ha beundran både för en Dürer och en Watteau. Hänger man en fotogravyr efter någon af de här nämnda konstnärerna på sin vägg (ej under taket såsom somliga för sed hafva) och ofta betraktar den, har man gjort en vinst för sin bildning och ökat sin förmåga att njuta på ett ädelt sätt. Jämförelser äro alltid nyttiga. Sätt en tafla med religiöst ämne af Rembrandt bredvid någon af de ty värr mest sålda tyska målarna Plockhorsts och Hoffmanns (konstatera för ro skull, om ni ej har en dylik på er vägg), och de senares siraps-sentimentala, sliskiga uppfattning skall förefalla eder dubbelt motbjudande vid sidan af Rembrandts manliga, innerliga religiösa känsla. Plockhorst och Hoffmann och den sorglige von Bodenhausen vanpryda många väggar i vårt land. — Att i största allmänhet ge några råd om hvad som lämpar sig på en vägg är mycket svårt;

det säkra är, att man ej bör ha något där, som man själf tycker illa om eller är likgiltig för. Allt sådant måste bort. Ha ej för mycket på väggen, låt ej taflorna tränga hvarandra, skaffa er bara utmärkta konstverk och förstklassiga reproduktioner, och försök att åtminstone lära er, hvad en god reproduktion, etsning, fotografvyr, kopparstick eller konstnärligt träsnitt är för något, hvilka företräden de ha, och hvarigenom de skilja sig från hvarandra. Skall man sätta fotografier på väggen, bör det endast vara kolfotografier, men tro nu för all del ej, att jag menar dessa afskyvärda förstoringar i kolteckning efter anhörigas porträtt, hvilka, vanligen utförda af klåpare, höra till det mest vanprydande och simpla på en vägg. (Porträtt af vänner och bekanta böra, insatta i släta, enkla ramar, stå på byrån eller skrifbordet men ej sitta på väggen.) *Kolfotografierna* efter konstverk äro utgifna af den elsassiske fotografen Braun och ha den fördelen framför andra fotografier, att de kunna sitta på väggarna utan att gulna. De böra helst inramas, så att ramen och fotografien gå kant i kant. En grundregel vid taflors uppsättande är att sätta taflorna så, att man kan se dem. Det är meningslöst att hänga dem så högt, att ej alla enskildheter kunna väl urskiljas. Särskildt kunna reproduktioner knappast hängas nog lågt.

Gardiner böra vara så litet som möjligt tapetseraraktigt uppsatta, utan alla afskyvärda tofsar och snodder.

Taken äro i regeln i våra moderna stadsrum »prydda» med gipsrosetter, lister och hålkälar samt de fulaste schablonmålningar i de mest otrefliga färger. Kan man få ett tak slätt och hvitt, bör man vara mycket glad. I taket hänger vanligen rummets fulaste pjes, taklampen. Om man säger, att icke en på tusen är dräglig, öfverdrifver man ej. Af de taklampor, som nu finnas i handeln, finnes — snart sagdt — endast en vacker sort. Den är af gul mässing och *alldeles* slät. Framtiden

får utvisa, om lampfabrikanterna ej gjorde klokt i att skaffa sig några af *konstnärer* utförda modeller. Nu gör publikens brist på smak fabrikanterna liknöjda. De sälja ju lättast sina lampor, ju fulare och simplare de äro, hvarför då begära, att de skola bråka med något nytt? Det är ju på allmänheten, d. v. s. på *er*, det beror, att våra bodfönster äro i regeln fulare och simplare anordnade på den Skandinaviska halfön än i något annat land, och denna gång går det ej att undantaga Ryssland och att varorna så ofta äro ur skönhetssynpunkt underhaltiga. Jag har hört utländingar skratta åt våra fula bodfönster. Hvad vill det säga? Jo, att man skrattar åt den svenska allmänhetens smak, ty bodfönstren innehålla, hvad allmänheten tycker vara vackrast. Titta för ro skull med litet eftertanke och kritik in i våra galanteriaffärers fönster!

Smaken, denna yttre sida af kulturen, är ännu utvecklade hos oss, men blir bara uppmärksamheten väckt, går det nog raskt med utvecklingen, ty vi äro i alla fall ett af Europas mest bildbara, pretentiösa och slösaktiga folk. — Vackra hus och härliga taflor bygger och målar man för oss, men vi uppskatta dem ej tillräckligt, och om konstindustrien gäller det, att så länge våra affärsmän, fabrikanter och bodägare m. fl. ej träda i direkt förbindelse med våra arkitekter och andra konstnärer, bli våra bodar fula, våra hem fula och nästan allt hvad vi köpa fult. Konstnärens yrke består ingalunda blott i att bygga palats, hugga statyer eller måla museitaflor, nej, han skall försköna hela lifvet och sätta en förfiningsprägel på allt.

Respekten för konsten måste grundläggas i skolan; har man på ett levande sätt där lärt att, för att taga ett exempel, värdera och älska våra gamla hus, kommer väl åtminstone nästa generation att skona de gamla vackra byggnader, som råheten och spekulationsraseriet ej hunnit att ännu bryta ner. Med denna

högönskliga vördnad för det gamla sammanhänger ingalunda någon sorts tvång ett bygga nya hus, som se ut som gamla. Uppskattar man med förstånd och känsla förra tidens gamla, vackra hus och taflor, så förstår man också, att hvarje tid har sitt uttryckssätt och att man äfven i vår tid bör bygga hus, där ej blott den praktiska inredningen utan äfven former och ornament böra tala om vår tid och att taflorna endast vinna i värde både för oss och framtiden genom att återge vår tids människor i den omgifning, i hvilken de röra sig, i de dräkter, som de bära, och söka efter den rika skönhet, som ligger öfver vårt moderna sambälle och bara väntar på ögat, som skall upptäcka den, och handen, som till vår egen och våra efterkommandes glädje skall fästa den på duken.

Härmed sammanhänger också frågan, hur man skall ställa sig till gamla alster af konstindustri. Man skall för det första vara ofantligt angelägen att ej låta några gamla vackra saker gå sig ur händerna; det är ett af de sorgligaste bevisen på vår tids pietetlöshet, då en bonde — utan nödtvång — säljer sin farfars silfverbägare eller någon afyttrar en gammal ståtlig familjebyrå till en antikvitetshandlare. Gamla, vackra möbler trifvas bra i ett modernt rum, men sättet att låta göra nya möbler, så att de se ut som gamla, är ett svaghetstecken, ett medellöshetsintyg för vår tids smak. Det är sant, att vackra fullt originella möbler höra till sällsyntheten, men alla böra söka uppmuntra de konstnärer och konsthandtverkare, som skapa möbelformer för vår tid. Intresset för skönhetens sak börjar på många håll att vakna. Man börjar inse, att ej endast produktion af oljefärgstaflor i guldramar är konst. Arbetsfältet är oändligt. Innan den stora allmänheten skämmas för och vämjes vid fulheten, kommer mycket vatten att rinna under Norrbro. Lyckligtvis är dock människan så skapad, att är blott lusten

att vinna ett mål riktigt lågande stark, så är nästan ingenting omöjligt, och det är verkligen ett värdigt mål detta att skänka själfva hvardagligheten idealitetens prägel. Skulle ej mycken råhet försvinna, mången simpelhet förfinas, om vår omgifning finge skönhetens prägel? Det är kulturens mål att göra lifvet lättare att lefva, och att den sida af odlingen, som skönheten representerar, gör tillvaron ljusare, det kan väl ingen bestrida.

Ni vill vara — vare sig ni nu är fattig eller rik — en fullt bildad människa, men då vill ni väl också bo som en fullt bildad människa? Er personlighet skulle vinna på och utvecklas utaf att ni ej slappt och ligkiltigt lät truga på er hvad som helst. Frihet är förmågan att välja, men om ni ej förstår välja hvad som är vackrast, då är ni ej fri i detta hänseende. En säljare kan truga på er hvilken ful taklampa som helst, en bokhandlare hvilken sliskig fotografi som helst. När ni köper en sak, något som borde vara ett nöje, vare sig det nu är ett julkort eller ett silfvertekök, har ni en otreflig känsla af hjälplöshet, och detta med rätta. Köper ni något fult, får ni hos en del personer ett litet underklassmärke, till och med om ni vore statsråd. Den allra fattigaste, som har ett snyggt hem med enkla, bra saker, med några friska blommor i en glaserad 25-öres lerkruka, får redan nu ett litet plus af socialt anseende, och man kan vara säker på att denna jag skulle vilja säga rättvisa klassskillnad kommer att ökas under 1900-talet.

Jag har i denna lilla korta uppsats velat framhålla: att *hvarje* rum, äfven det enklaste, bör genom färgval och anordning ge ett konstnärligt intryck;

att detta bör ske så, att fula saker, i synnerhet »fula prydnadssaker», bortrensas och att man vid inköp rådgör sig med en konstbildad, att man köper enkla, odekoretrade saker, då man ej har råd att köpa konstmöbler, och att man köper *få* men utsökta prydnadssaker;

att man mot enfärgad tapet eller vägg bör hänga endast goda taflor, som förtjäna namnet konstverk, eller förstklassiga reproduktioner;

att man bör akta sig för att afyttra gamla, vackra möbler;

att man särskildt bör skaffa sig och sätta sig in i sådan konstindustri, målning och arkitektur, som direkt uttrycker vår tid samt

att man slutligen blir gladare och socialt höjd af att ge sitt hem skönhetens lyckobringande gåfva.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Fragment of text from the adjacent page, including the number 3 and some characters.

1001850567

